Andromache
PERSOANELE (în ordinea intrării în scenă)
ANDROMACHE, principesă troiană captivă O SERVITOARE troiană CORUL femeilor din Phthia
HERMIONE, soţia lui Neoptolemos, fiica lui Menelaos MENELAOS, regele Spartei
MOLOSSOS, fiul lui Neoptolemos cu Andromache PELEUS, rege thessalian, tatăl lui Achilleus şi bunicul lui Neoptolemos DOICA Hermionei
ORESTES, nepotul de frate al lui Menelaos UN VESTITOR
THETIS, zeiţă marină, mireasa de odinioară a lui Peleus. Escorta lui Menelaos, servitorii lui Peleus, purtătorii cadavrului lui Neoptolemos
Drama se desfăşoară în Thessalia, la Phthia[238]. Decorul reprezintă, în, fund, micul templu al zeiţei Thetis şi intrarea în reşedinţa regelui Neoptolemos. în mijloc se înalţă altarul şi statuia zeiţei. Lipită de altar, în atitudinea suplicanţilor, zace Andromache.
ANDROMACHE
Podoabă-a gliei Asiei, cetate Theba[239], de unde, înzestrată din belşug cu aur şi comori, venit-am în regeasca vatră a lui Priamos, să-i fiu soţie roditoare de copii lui Hektor, cît era odinioară de invidiată Andromache!
Dar astăzi nu-i altă femeie mai nefericită. [Şi nici nu va mai fi vreodată.] Eu mi-am văzut bărbatul, Hektor, omorît de Achilleus, şi pe feciorul ce i l-am născut soţului meu, pe Astyănax, aruncat din vîrful meterezelor, cînd au cuprins hellenii ţara Troiei[240].
Iar eu, a cărei casă era socotită cea mai liberă <din toate>, am fost luată sclavă în Hellada şi dată-n dar lui Neoptolemos, un insular[241], ca o răsplată pentru vitejie, ca parte-a lui din prada de la Troia.
Aici, aproape de hotarul dintre Phthia şi cetatea Phârsalos[242], eu locuiesc în şesul unde, împreună cu Peleus, trăia zeiţa mării, Thetis, ferită de apropierea gloatei[243]. Poporul Thessaliei a numit acest meleag Thetîdeion, în amintirea lunei lor de miere. Aici îşi are Neoptolemos lăcaşul, iar pe Peleus îl lasă să domnească peste Phârsalos, nevrînd, cît timp bătrînul este viu, să poarte sceptrul lui.
Eu, în aceste case, am născut un prunc de parte bărbătească, din unirea cu stăpînul Neoptolemos[244]. La început, cu toate că mă copleşiseră atîtea rele, speranţa pururi mă-ndemna să aflu în feciorul meu, dacă era salvat, un sprijin şi o alinare de necazuri.
Dar după ce-a luat-o de soţie pe spartana Hermione[245], stăpînul meu dispreţuieşte dragostea-mi de sclavă şi ea mă
123
prigoneşte fără milă. Susţine că, prin băuturi vrăjite, o fac să fie stearpă şi urîtă de bărbat, că vreau, luîndu-i locul, să ajung stăpîna casei, pe urmă s-o alung din patul ei cu sila, <din patul> unde-a trebuit să intru odinioară peste voia mea, însă pe care-acum l-am părăsit[246].
Să-mi fie martor Zeus cel Mare, [că am intrat în aşternutul ăsta peste voia mea.] Dar nu pot s-o încredinţez pe Hermione <că astfel s-a-ntîmplat>; ea vrea să mă ucidă şi tatăl ei Menelaos îi tine partea. El, în palat, se află lîngă ea, sosit anume pentru asta de la Sparta.
Iar eu, înspăimîntată, am venit să mă aşez la templul Thetidei, din preajma casei, sperînd că poate nu mă va lăsa să mor[247]. Peleus şi toţi urmaşii lui Peleus îl preacinstesc ca monument al nuntii Nereidei.
Pe singurul meu fiu, în taină, l-am trimis în altă casă; mi-e frică nu cumva să mi-l ucidă. Căci <omul> ce l-a zămislit nu-i lîngă mine, să-mi ajute, şi pentru fiul său nimic nu poate face, fiind plecat la Delphi, să-i plătească lui Loxîas datoria pentru o sminteală. N-a fost <tot el> odinioară la oracol, să-i ceară lui Apollon să răzbune sîngele tatălui său, pe care îl vărsase <chiar acesta>? <Acum> el vrea să capete pentru greşeala din trecut iertarea şi pentru viitor bunăvoinţa zeului[248].
(Intră, neliniştită, o servitoare troiană.)
O SERVITOARE
Stăpînă - căci eu nu mă dau în lături să te chem cu numele ce ti se cuvenea odinioară, în palatul tău, cînd locuiam în şesul Troiei - v-am fost întruna credincioasă, şi ţie şi lui Hektor, soţul ţău, cît a trăit; azi încă am venit la tine, aducîndu-ţi noutăţi. Mă tem vreunul din stăpînii mei să nu mă dibuiască, însă de tine-mi este milă. Menelaos şi fata lui urzesc cumplite gînduri împotriva ta: păzeşte-te.
ANDROMACHE
O scumpă soaţă de sclavie - căci tu eşti soaţa de sclavie a celei care-a fost regina ta odinioară, dar care azi e urgisită - ce fac <duşmanii mei>? Ce uneltiri mai ţes cu gînd să mă ucidă? Nu-mi sunt nenorocirile destule?
124
SERVITOAREA

II vor ucide pe feciorul tău, nefericito, pe care l-ai ascuns afară din palat.
ANDROMACHE
Vai mie, mi-au descoperit vlăstarul pus la adăpost! Cum? Cînd? Biata de mine, sunt pierdută!
SERVITOAREA
Eu nu ştiu, am aflat-o de la <sclavii caseix Menelaos a părăsit palatul, ca să-l caute.
ANDROMACHE
Ah! sunt pierdută! Te vor omorî, copile, dacă te-nhaţă, cei doi vulturi! Şi cel care se cheamă tatăl tău tot mai întîrzie la Delphi.
SERVITOAREA
Eu cred că, dacă el era aici, n-ai fi atît de oropsită; tu astăzi eşti lipsită de prieteni.
ANDROMACHE Dar cum e cu Peleus? Nu se zvoneşte c-a sosit?
SERVITOAREA E prea bătrîn ca prin sosirea lui să-ţi fie de folos.
ANDROMACHE I-am dat de ştire, totuşi, nu numai o dată.
SERVITOAREA Crezi că-i mai pasă vrunui vestitor de tine?
ANDROMACHE De fel. Nu te-nvoieşti să-mi duci vestirea tu?
SERVITOAREA Cum aş putea lipsi atîta vreme din palat?
125
ANDROMACHE
Vei şti să născoceşti pretexte cîte vrei, doar eşti femeie[249].
SERVITOAREA Mă tem, căci Hermione nu-i o strajă slabă.
ANDROMACHE Vezi! La necaz te lepezi de prieteni.
SERVITOAREA
Nu, nu mă ponegri în felul ăsta. Ei bine, mă voi duce - mai ales că viaţa unei sclave nici nu-i de luat în seamă -chiar de-aş păţi vreun necaz.
(Servitoarea pleacă.)
ANDROMACHE
Te du. Iar eu, care trăiesc necontenit în tînguiri, în gemete şi-n lacrimi, îmi voi striga văzduhului durerea[250]; femeilor le place să-şi aline relele de fiecare zi, avîndu-le mereu pe buze.
N-am numai pentr-un singur rău, ci pentru multe, a mă plînge: sfîrşitul patriei, moartea lui Hektor, destinul aspru, care m-a-njugat în ziua cînd m-am prăbuşit în chip nevrednic în sclavie.
Să nu se spună despre nici un muritor că-i fericit, pîn' la sorocul morţii, cînd s-a văzut cum îşi petrece ziua de pe urmă şi coboară-n Hades[251]!
Cînd Paris sosi cu Helena la Troia cea-naltă[252],
el nu o mireasă şi-aduse, ci o năpastă^n iatac.
Ai fost cucerită din pricina ei, cetate îlion!
Te-a trecut prin foc şi prin spadă,
<venit> cu o mie de nave,
Ares cel iute-al hellenilor[253].
Din pricina ei, vai mie! soţul meu Hektor,
<legat> de un car, a fost tras împrejur, pe sub ziduri,
de fiul zeiţei marine, Thetis[254];
iar eu, din iatac am fost dusă pe ţărmul mării,
cu capu-nvelit în năframa cumplită-a robiei.
O, cîte lacrimi din ochi nu mi-au curs,
126
cînd mi-am lăsat cetăţuia şi camera nunţii,
şi soţul căzut în pulbere!
Năpăstuita de mine, de ce trebuia
să mai văd lumina zilei,
doar ca să-i fiu Hermionei sclavă?
Căznită de ea, fierbinte mă rog,
aici, sub statuia zeiţei, şi-o prind în braţe,
şi lacrimi vărs, ca izvorul mustind din stîncă.
(Intră Corul alcătuit din cincisprezece femei din Phthia)
CORUL[255] *Strofa 1*

Femeie, de mult stai <lipită> de solul şi templul <zeiţei> Thetis şi nu vrei să le părăseşti. Noi, cu toate că suntem din Phthia, venit-am la tine, vlăstar asiatic, sperînd să găsim un leac
năpastelor voastre de nedezlegat, în care v-aţi prins Hermione şi tu, oropsita de tine! urmare a certei sinistre pentru culcuşul, pe care l-aţi împărţit cu feciorul lui Achilleus, pe rînd, amîndouă.
Antistrofa 1
Cunoaşte-ţi ursita, gîndeşte-te la nenorocul fără ieşire în care te afli. Lupţi împotriva stăpînilor tăi, tu, o fiică a Troiei, potrivnică fiilor Spartei. Părăseşte lăcaşul de oi primitor al zeiţei marine. Ce-ţi foloseşte să-ţi iroseşti în lacrimi şubredul trup, lăsîndu-te, înspăimîntată, pradă silnicei legi a stăpînilor? Marea lor forţă te va răpune. Tu nu eşti nimic: de ce te căzneşti zadarnic?
Strofa 2
Mergi, părăseşte splendidul lăcaş al Nereidei divine.
127
Recunoaşte că eşti în tară străină şi sclavă într-o cetate cu altă ocîrmuire, lipsită de toţi prietenii tăi, tu, cea mai nefericită captivă şi-atoturgisită soţie.
Antistrofa 2
O, cît de milă ne este de tine, femeie din Ilion,
strămutată în casa stăpînilor noştri! Dar, în pofida milei stîrnită în noi de năpastele tale,
frica ne face să fim tăcute. <Ne temem> copila fiicei lui Zeus[256] să nu desluşească bunăvoinţa noastră faţă de tine.
(Intră Hermione, purtînd veşminte $i podoabe scumpe.)
HERMIONE *(adresîndu-se Corului)*
Bogata diademă de aur de pe creştet şi straiele brodate ce-mi înfăşoară trupul nu-s daruri nupţiale, pe care le-am adus aici din casele lui Achilleus ori ale lui Peleus, ci vin din Sparta, din pămînt laconian. Menelaos, al meu părinte, mi le-a dăruit, cu multă zestre laolaltă. De-aceea pot vorbi deschis. Deci, iată ce răspuns vă dau[257].
(Se întoarce spre Andromache.)
Tu eşti o sclavă, o femeie prinsă în război, şi vrei să mă alungi din casă, spre a domni <în locul meu>. Cu băuturi <vrăjitoreşti> îl faci pe soţul meu să mă urască. Stîrpit de tine, pîntecele meu e mort, căci la asemenea isprăvi voi, asiaticele, sunteţi înfricoşător de iscusite.
Dar eu sfruntării tale îi voi pune capăt. Nu-ţi va sluji întru nimic lăcaşul fetei lui Nereus, nici templul, nici altarul ei: nu vei scăpa cu viaţă.
Iar dacă se-nvoieşte oarecine, muritor sau zeu, să te salveze, nu trebuie să te mai ţii trufaşă pentru propăşirea din trecut, ci să te ghemuieşti, umilă, pe pămînt, căzută la genunchii mei, să-mi mături casa, să răspîndeşti cu mîna ta din vase aurite apa limpede ca rouă[258], să recunoşti în ce
128
tărîm trăieşti. Aici nu se mai află Hektor, nici Prîamos şi nici <belşug de> aur[259], ci o cetate din Hellada.
Tu ai ajuns, nemernico, atît de fără minte încît cutezi să te aşterni cu un bărbat al cărui tată l-a ucis pe soţul tău, şi să-i aduci copii pe lume unui ucigaş!
La toate neamurile de barbari aşa se-ntîmplă: părintele se-mperechează cu fiica, mama cu feciorul, fratele cu sora, şi cele mai apropiate rude se ucid pe rînd; la toate-acestea nici o lege nu se-mpotriveşte[260]. Să nu strămuţi aici asemenea năravuri!
Nu e frumos ca un bărbat să mîne, înhămată, o pereche de femei[261]. Cel care vrea să aibă casa rînduită, nu caută decît spre patul căsniciei, doar pe acela-l îndrăgeşte.
CORIFEUL
Femeia pururi este pradă geloziei, cu inima fierbînd de rea-voinţă faţă de rivale.
ANDROMACHE
Vai! pentru muritori ce rău e tinereţea, îndeosebi cînd tînărul nu ţine seama de dreptate!
Mă tem că starea mea de sclavă te va-mpiedica să înţelegi temeiurile mele, cu tot ce au într-însele adevărat, şi că, de te voi birui, va trebui să sufăr. Cei ce respiră măreţie întîmpină cu ţîfnă argumentele mai tari de la inferiori.
Totuşi, nu-mi voi îngădui să mă trădez pe mine însămi. Arată-mi, tînără femeie, ce m-ar îndritui să te lipsesc de drepturile tale de soţie legiuită?
<Cumva> e. Sparta o cetate mai prejos ca Troia? Ursita mea o-ntrece pe a ţa? Mă vezi c-aş fi neatîrnată? Ori m-aş putea mîndri cu tinereţea mea, cu trupul doldora de viaţă, cu bogăţia mea cea

mare, cu sprijinul prietenilor mei, ca să voiesc a stăpîni peste această casă, a ta, în locul tău?
Să fie pentru ca, în locul tău, să odrăslesc eu nişte sclavi, trăgînd în urma mea nenorocirea <ca pe-o luntre>[262]? Şi cine va-ndura, dacă tu n-ai copii, ca fiii mei s-ajungă regi în Phthia?
Neîndoios, hellenii ţin la mine în amintirea <soţului meu> Hektor. Eram doar o <femeie> ştearsă <pentru ei>, şi nu regina frigienilor.
129
<Apoi,> nu <magicele> mele băuturi sunt pricina că te urăşte soţul tău; nu te pricepi zăbava lui cu tine să i-o faci plăcută. Şi asta-i tot o băutură <magică>. Nu frumuseţea noastră, Hermione, ci virtuţile îi farmecă pe soţii noştri. Tu, de îndată ce te vatămă ceva, grăieşti despre cetatea Spartei că e lucru mare, dar nu spui vorbă despre Skyros <unde s-a născut bărbatul tău>[263]. Doar tu te crezi avută între neavuţi, iar pe Menelaos îl preţuieşti mai mult decît pe Achilleus.
Da, iată pentru ce te urgiseşte soţul.
Chiar dacă omul după care a fost dată este rău, femeia trebuie să aibă <pentru el> îngăduinţă, să nu se-nfrunte laolaltă cu trufie. De te-ai fi măritat cu vreun rege din ţara năpădită de zăpezi a Traciei[264], unde un singur om, pe rînd, împarte patul cu mai multe <soaţe>[265], le-ai fi ucis <pe celelalte>? Prin asta tu ai fi îndreptăţit învinuirea ce se-aduce tuturor femeilor că nu se satură de aşternut. Ruşine! Adevărul e că noi, mai mult decît bărbaţii, bolim de boala asta, dar ne pricepem s-o ascundem[266].
Preascumpe Hektor! ca să-ţi fiu pe plac, iubeam şi eu pe cine îndrăgeai, dacă vreodată Kypris te smintea, şi-ades, pentru a nu te necăji, ţi-am alăptat bastarzii!
Purtîndu-mă într-astfel, prin virtute, îl atrăgeam spre mine pe bărbatul meu. Dar tu, dacă pe-al tău l-ar fi atins numai un strop de rouă din văzduh, <de gelozie> speriată, l-ai fi-ndepărtat.
Nu încerca, femeie, în iubirea de bărbaţi, s-o depăşeşti pe născătoarea ta[267]. Cînd mama este vicioasă, copiii trebuie să nu-i urmeze pilda, dacă sunt înzestraţi cu minte.
CORIFEUL
Stăpînă, întrucît ţi-e lesne să o faci, îndupleacă-te şi împacă-te cu Andromache.
HERMIONE
De ce atîta semeţie? De ce te lupţi cu mine din cuvinte, ca şi cum ai fi neprihănită, pe cînd eu, după purtare, n-aş fi fost?
ANDROMACHE Tu nu eşti, cel puţin după cuvintele rostite.
130
femeie!
HERMIONE De n-ar sălăşlui în mine niciodată un cuget ca al tău,
ANDROMACHE Eşti încă tînără şi, iată, spui cuvinte de ruşine.
HERMIONE
Tu nu le spui, dar contra mea, atît cît poţi, le schimbi în fapte.
ANDROMACHE Nu eşti în stare să înduri, tăcînd, necazurile dragostei?
HERMIONE
Nu-i pretutindeni dragostea, pentru femeie, binele dintîi?
ANDROMACHE Aşa-i, cînd sunt cuviincioase, dar altfel e ticăloşie[268].
HERMIONE Nu legile barbarilor domnesc peste cetatea noastră.
ANDROMACHE Ceea ce-i ruşinos acolo e de ruşine şi aici.
HERMIONE
Isteaţă eşti, tare mai eşti isteaţă, şi totuşi trebuie să mori[269].
ANDROMACHE Nu vezi statuia Nereidei, cu ochii aţintiţi spre ţine?
HERMIONE Ea îţi urăşte patria, pentru uciderea lui Achilleus.
ANDROMACHE Nu eu, Helena l-a făcut să piară, maică-ta.
HERMIONE Ai să mai stărui multă vreme să mă ponegreşti?
131
ANDROMACHE Iată, păstrez tăcere, gura mi-o închid.
HERM1ONE Vorbeşte, însă doar cît să-mi răspunzi la întrebări.
ANDROMACHE Răspunsul meu este că n-ai atîta minte cît s-ar cuveni.
HERMIONE Nu vrei să părăseşti incinta sfîntă a zeiţei mării[270]?
ANDROMACHE Doar dacă nu sunt hărăzită morţii; altminteri niciodată.
(Se asază pe treptele altarului.)
HERMIONE Ba vei muri, e hotărît; n-am să aştept să mi se-ntoarcă

soţul.
ANDROMACHE în schimb eu, pînă nu se-ntoarce, n-am să mă predau.
HERMIONE
Voi da foc templului, nu-mi va păsa de tine[271].
ANDROMACHE Aprinde-l, n-ai decît, dar au s-o ştie zeii.
HERMIONE Şi trupul tău va îndura cumplite chinuri.
ANDROMACHE
înjunghie-mă! Varsă-mi sîngele pe-altar. Zeiţa ţe va pedepsi.
HERMIONE
Făptură barbară ce eşti! Sfruntare-ncrîncenată! Te ţii vîrtos în faţa morţii? Dar eu am să te fac să părăseşti acest azil tu însăţi; ai să te scoli numaidecît. Am, împotriva ta, momeala potrivită.
132
Acum ajunge! Nu-ţi voi spune gîndul meu; prin însăşi fapta mea ţi se va dezveli curînd. Stai aşezată, n-ai decît, în locul ăsta! Chiar dacă, împrejur, ai fi lipită de pămînt cu plumb topit <ca o staţuio^[72], voi şti să ţe urnesc mai înainte să se-ntoarcă Neoptolemos, în care ţe încrezi <atît de mult>.
ANDROMACHE
Da, mă încred. Ciudat! că muritorii, împotriva şerpilor ce muşcă, au remedii născocite de vrun zeu[273], dar împotriva uneia mai cruntă decît vipera şi focul, <vorbesc> despre femeia rea, n-a izbutit să afle nimeni pînă astăzi leac, atît este de aspră pentru oameni răutatea noastră[274]!
CORUL
Strofa 1
A fost început de mari suferinţe <ziua> cînd fiul lui Zeus cu Maia[276] a venit în valea frunzoasă a <muntelui> Ida, mînînd carul cu trei bidivii,
<aţelajul> cu jug măiestrit a <trei> zeiţe-ncoifaţe[277], pentru funesta lor întrecere de frumuseţe, spre sălaşele boarului <Păris>, în preajma păstorului ţînăr şi singuratic, la coliba pustie a vetrei sale.
Antistrofa 1
Ele, odată ajunse-n desişul văii, şi-au scăldat în izvoarele muntelui trupul lucind de apă; pe urmă s-au înfăţişai Priamidului. Schimbînd ascuţite cuvinte, şi-au asemuit frumuseţile. Iar biruinţa Kypris a dobîndit-o prin viclenia cuvintelor sale, dulci la auz <pentru Pâris>, dar atît de amare, încîţ urmau să răstoarne şi să risipească biata cetate a Frigiei şi cetăţuia troiană, Pergamon.
133
Strofa 2
De ce n-au vrut zeii ca născătoarea lui Paris sâ fi aruncat peste creştet răul, înainte ca el să hălăduiască pe stîncile <muntelui> Ida[278], cînd, lîngă profeticul dafin[279], Kasandra tipa să fie ucis acest mare prăpăd al cetăţii lui Prîamos? Spre cine nu s-a-ndreptat <prorocita>? Pe cine, din sfatul bătrînilor, nu l-a rugat să fie stîrpit nou-născutul?
Antistrofa 2
<Astfel> troienii n-ar fi-ndurat niciodată jugul robiei şi tu, Andromache, ai fi avut lăcaşul în casă regească. Ar fi fost şi Hellada scutită de dureroasele trude, pe care le-au pătimit împrejurul Troiei, vreme de zece ani, tinerii săi războinici rătăcitori. N-ar fi fost paturi cu văduve însingurate, nici oameni în vîrstă lipsiţi de odrasle.
(Intră Menelaos, trăgîndu-l pe Molossos, copilul Andromachei; sunt însoţiţi de gărzi.)
MENELAOS
Sosesc <aici> cu fiul tău; iată, l-am prins. L-âi pus la adăpost în altă casă, fără să fi ştiut fiica mea. Credeai că tu vei fi salvată de statuia Nereidei şi el de oamenii ce l-au ascuns. Dar te-ai trezit avînd, femeie, judecata mai şubredă decît Menelaos.
(Arătîndu-l pe Molossos)
De nu vei părăsi pămîntul templului, el va fi junghiat în locul tău.
Alege, deci: sau te-nvoieşti să mori, sau el se va sfirşi pentru o vină de care numai tu, fată de mine şi faţă de fiica mea, eşti vinovată.
134
ANDROMACHE
Părere, ah, părere! cîţi oameni de nimic au fost umflaţi de răsuflarea ta! Ii fericesc pe cei a căror glorie se sprijină pe adevăr;, dar faima ridicată pe minciună n-o cinstesc, ea nu e decît amăgire datorită întîmplării.

Cum? tu, care în fruntea celor mai aleşi helleni, ai cucerit odinioară Troia de la Prîamos, te-arăţi <acum> atît de ticălos? şi, la îndemnul fetei tale, încă un copil[280], te umpli de mînie şi te prinzi în luptă cu o mamă urgisită, cu o sclavă? Nu s-ar fi cuvenit nici tu să birui Troia, nici Troia să fi fost de tine biruită.
[Numai pe dinafară strălucesc cei care par altminteri înţelepţi, pe dinăuntru sunt la fel cu ceilalţi oameni, dar poate se deosebesc prin bogăţie; adevărat că şi aceasta e o straşnică putere.][281]
Menelaos, hai să-ncheiem schimbul acesta de cuvinte.
<Să spunem> c-aş fi moartă, de mîna fetei tale, că ea m-a prăpădit: cum va putea să scape nemînjită de acest omor? Şi-n faţa celor mulţi, tu însuţi cum vei dovedi că nu eşti vinovat de crimă? Vei fi silit, fără scăpare, să te recunoşti părtaş.
Iar dacă <izbutesc să> mă feresc de moarte, îl veţi ucide pe copilul meu? Crezi tu că Neoptolemos va îndura cu resemnare moartea lui? El nu e un mişel; la Troia şi-a făcut o altă faimă. Va merge pînă unde-i cere datoria; va dovedi prin fapte că e demn de tatăl său, de Achilleus, şi de <bunicul său> Peleus. îţi va goni fiica din palat.
Şi tu, ca s-o măriţi cu altul, ce vei spune? Că fuge de un soţ nemernic, din prea multă curăţie? Dar spusa asta va fi strîmbă. Cine se va căsători cu ea? O vei păstra în casa ta, fără bărbat - o văduvă căruntă.
Nefericitule, nu vezi cîte necazuri te vor copleşi? Şi cum n-ai vrea să aibă fiica ta jignită mai bine cîteva rivale de-aşternut[282], decît să suferi toate relele ce ţi le-am înşirat?
Nu trebuie, din pricina unor mărunte neplăceri, să-ţi pregăteşti năpaste mari. Şi dacă noi, femeile, suntem o pacoste funestă, de ce bărbaţii vor să semene cu noi la fire[283]?
Iar eu, de-am folosit cumva contra copilei tale băuturi vrăjitoreşti şi i-am făcut, cum zice, pîntecele sterp, <atunci>
135
de bună voie, nesilită, fără să mă trîntesc pe jos pe la altare, mă voi supune judecăţii ginerelui tău[284], pe care, dacă este-aşa, lipsindu-l de urmaşi, nu-l vatăm mai puţin decît pe tine.
Aceasta-i ce-am avut a-ţi spune.
Dar, ah, inima ta! E înăuntrul ei ceva care mă-nfri-coşează, <îmi aminteso că tot pentru o ceartă femeiască ai prăpădit cetatea frigienilor, cea fără de noroc.
CORIFEUL
Ai cuvîntat mai mult decît se cade să vorbească o femeie c-un bărbat; ai întrecut măsura si n-ai lovit în ţintă.
MENELAOS
Isprava mea este măruntă, Andromache, şi, după cum ai zis, nevrednică de un monarh şi de Hellada. Dar află, pentru orice om, a dobîndi ce jinduieşte e mai de preţ decît luarea Troiei[285].
Şi eu socot că nu e fleac pentru fiica mea să fie-nlă-turată din culcuşul <căsniciei>; de-aceea sunt aici, să-i fiu de ajutor. Tot restul cîntăreşte mai puţin, din cîte poate să îndure o femeie: cînd pierde soţul, însăşi viaţa ei şi-o pierde.
El are dreptul <Neoptolemos> sa dea porunci sclavilor mei, dar şi fiica mea cu mine alor săi[286]; prietenii nu au nimic numai al lor, cînd sunt adevăraţi prieteni; ei îşi aduc averile-n comun.
<Apoi>, dacă-l aştept pe <ginerele meu>, care lipseşte, ca treburile să mi le aşez cît mai spre bine, înseamnă că sunt un becisnic, nu un înţelept. Deci, hai, ridică-te şi părăseşte templul Nereidei. Căci dacă mori, copilul scapă de pieire; dar dacă nu primeşti să mori, am să-l ucid. Din voi doi, unul va plăti neapărat cu viaţa.
ANDROMACHE
Vai mie, cumpănă amară! Alegere cumplită! De voi alege viaţa, mă va munci mereu durerea, de nu o voi alege, soarta mea va fi de-asemenea nefericită.
Tu, care săvîrşeşti o crimă-atît de grea pentru o pricină uşoară, ascultă-mă, de ce-mi iei zilele? Şi pentru ce mă
136
pedepseşti? Care cetate am trădat-o? Ţi-am omorît vreunul din copii? Ţi-am dat cumva foc casei tale? Am fost silită să împart culcuşul cu stăpînul meu şi vrei să mă ucizi pe mine, nu pe el, cel vinovat de toate-a-cestea. Nu-ţi pasă de izvorul <întîmplărilor>, nu vrei să vezi decît sfîrşitul lor, care decurge din acela.
Vai, cît sunt de năpăstuită! Nefericită patrie, cumplite chinuri pătimesc! De ce-a mai fost nevoie să fiu

iarăşi mamă şi să adaug la durerea-mi dinainte încă o durere?
Dar pentru ce mă văicăresc din pricină că am născut, şi nu îndur, fără să plîng, tot ce mă copleşeşte azi? Căci am văzut de sus[287] cum a fost Hektor junghiat, cadavrul lui tîrît de-un car şi Troia dată pradă fără milă focului. Iar eu, căzută în sclavie, am fost de plete apucată şi trasă pe o navă argiană, şi de îndată ce-am ajuns la Phthia, a trebuit să mă-mpreun cu fiul celui care mi-a ucis bărbatul[288].
Prin ce ar mai putea să-mi pară dulce viaţa?
Privirea încotro să mi-o întorc? Spre pacostele petrecute sau spre cele de acum? Nu-mi rămînea decît copilul, ochiul vieţii mele, pe care-l vor ucide, căci ei au hotărît-o.
Dar nu, cu preţul ăsta nu vreau să-mi salvez sărmana viaţă. El are, dacă scapă viu, <barem> speranţa; eu am <în schimb> ruşinea, dacă nu mor pentru fiu. *(Părăseşte altarul.)*
Priveşte, părăsesc altarul, mă dau pe mîna ta: poţi să mă-njunghii, să mă spulberi, să mă legi, să mă sugrumi!
Copile, născătoarea ta, pentru ca tu să nu te stingi, coboară-n Hades. De scapi cu zile, n-o uita pe maică-ta, cîte-a-ndurat pînă să moară. Să mergi la tatăl tău şi, printre sărutări, îmbrăţişări şi lacrimi, să-i spui cum m-am purtat.
Copiii pentru oameni le sunt însăşi viaţa. Cel fără de copii şi care-i defăimează îndură mai puţine chinuri <decît noi>, dar fericirea lui cît este de nefericită[289]!
CORIFEUL
Mi-e milă s-o ascult. Pe orice muritor îl podideşte mila de nenorocul celorlalţi, chiar dacă sunt străini. Tu trebuia, Menelaos, să-ţi fi adus fiica, să pui necazurilor sale capăt şi s-o împaci cu Andromache.
137
MENELAOS
Luaţi-o, sclavilor, legaţi-i mîinile; va auzi cuvinte care nu vor fi pe placul ei.
Ca să te fac să părăseşti altarul sacru al zeiţei <Thetis>, eu te-am ameninţat c-am să-ţi ucid copilul; în felul ăsta, te-am adus să mi te dai în mîini, spre junghiere. Deci află, în privinţa ta, e hotărît <să mori>. în ce-l priveşte pe copilul tău, fiica mea va judeda de trebuie sau nu să-l piardă.
Hai, mişcă-te[290] în casă şi învaţă, tu care nu eşti decît sclavă, să nu mai vatămi niciodată oameni liberi!
ANDROMACHE Vai mie! M-ai ademenit prin vicleşug, m-ai înşelat.
MENELAOS Vesteşte-o tuturor: eu nu tăgăduiesc.
ANDROMACHE La voi, spartanii, asta trece drşpt înţelepciune?
MENELAOS Dar şi troienii la jigniri răspund cu fapte.'
ANDROMACHE Socoti că zeii nu sunt zei, că nu le pasă de dreptate?
MENELAOS
Am s-o îndur, cînd va să vină; dar mai întîi te voi ucide.
ANDROMACHE Tot astfel şi pe puiul ăsta, smuls de .sub aripile <mamei>
291
MENELAOS Nu; îl voi da fiicei mele, să-l stingă ea, dacă pofteşte.
ANDROMACHE Vai mie, cum să nu mă tîngui pentru tine, fiul meu?
MENELAOS Da, nu ştiu sigur ce-l aşteaptă-n viitor.
138
ANDROMACHE
Voi, oamenii cei mai urîţi de toată lumea[292], locuitori ai Spartei, sfătuitori de viclenii, regi ai minciunilor, unelti-tori de crime, minţi răsucite şi dăunătoare, ce puneţi numai înşelătorii la cale, voi pe nedrept vă bucuraţi de soartă bună în Hellada!
Există vreun viciu să nu-l aveţi şi voi? Unde se fac mai numeroase crime? Nu sunteţi lacomi de cîştiguri necinstite? Nu sunteţi dovediţi mereu că una vă e vorba şi altul vă e gîndul?
Blestemul meu de nimicire-asupra voastră!
Iar moartea pentru mine nu va fi atît de grea cum ţi se pare. Eu m-am sfîrşit încă de mult, cînd au căzut cetatea Ilion, nefericita, şi Hektor, soţul meu vestit, a cărui lance, te-a silit adeseori să părăseşti uscatul şi să cauţi adăpost, ca un becisnic, pe corăbii.
Acum te-arăţi a fi un crunt hoplit contra unei femei şi vrei să mă ucizi? Ucide-mă! însă din gura mea nu va scăpa vreo linguşire pentru tine, nici pentru Hermione. Dacă eşti mare <azi> la Sparta, eram şi eu la îlion <odată>. Iar de mă aflu în năpastă, nu te sumeţi, căci ai putea s-ajungi şi tu năpăstuit.
(Menelaos, însoţit de oameni înarmaţi, îi duc pe Andromache

şi pe fiul său, Molossos, în palat. Hermione părăseşte, de asemenea, scena.)

CORUL[293]

. Strofa 1

Nicicînd noi nu vom socoti de cuviinţă ca oamenii să aibă două aşternuturi, nici fiii două mame felurite[294]: izvor, în case, de gîlcevi, de uri şi chinuri. Un singur pat de nuntă să-ndrăgească soţii noştri! Cu altele să nu-l împartă niciodată[295]!

Antistrofa 1

De-asemeni, două căpetenii, în cetăţi, nu sunt mai lesne decît una de-ndurat: se-adaugă povară la povară şi cetăţenii se răscoală[296].

139

Tot astfel, Muzelor le place, între doi poeţi ce făuresc acelaşi imn, să scapere gîlceavă.

Strofa 2

Părerile a două minţi la cîrmă, cînd vînturile repezi poartă nava, şi <într-un stat> o adunare de-nţelepţi nu valorează cît voinţa mai de rînd a unuia ce porunceşte singur[297]. Doar o putere afle-se în case şi în cetăţi, de vor să fie cîrmuite potrivit.

Antistrofa 2

O pildă despre asta e spartana, copila căpeteniei Menelaos. înverşunată contra celuilalt culcuş <al soţului>, ea vrea s-o piardă pe fiica Troiei, sărmana, şi pe fiul ei, arzînd de ură şi de gelozie. Omor nelegiuit, nedrept, nemilostiv! Se va-ntîmpla, stăpînă <Hermione>, într-o zi, să te căieşti de-aceste fapte.

(Din palat iese Andromache, purtînd panglici funerare si avînd mîinile strîns legate, pînă la sînge, cu şireturi de piele. Alături de ea înaintează fiul său, Molossos.)

CORIFEUL

Dar iată, zăresc înaintea casei <regale> această pereche atît de unită, osîndită la moarte printr-un decret. Sărmană femeie! Nefericite şi tu, copile ce mori pentru patul mamei, deşi nepărtaş la pricina ei şi fără să le fi greşit cu ceva basileilor noştri.

ANDROMACHE

Strofă

Iată-mă; mîinile îmi sîngerează de legăturile care le strîng. <Ei> mă coboară sub glie.

MOLOSSOS iviaina, mama, couOr

tine şi eu, şub aripa

MOL

Mamă, mamă, cobor cu tine şi eu, şub aripa ta.

ANDROMACHE Un sacrificiu nimicitor, o voi, stăpînii meleagului Phthiei!

MOLOSSOS

Tată, vino şi-ajută-i pe cei ce ţi-s dragi!

ANDROMACHE

Fiule, dragule, tu să te culci pe sînul maică-ti, cînd vei fi mort, sub pămînt, laolaltă cu morţii!

MOLOSSOS

Vai mie! Ce mi se-ntîmplă? Mamă, amîndoi suntem năpăstuiţi!

(Menelaos se întoarce în scenă.)

MOLOSSOS

Porniţi <spre morminte>, subpămîntenilor, <aici> aţi venit dintre ziduri duşmane; voi doi veţi muri, urmare a două sentinţe fără iertare.

Pe tine <femeie> te pierde sentinţa mea, pe copilul acesta fiica mea, Hermione. E mare sminteală să-ţi cruţi duşmanii, feciori de duşmani, cînd poţi să-i ucizi şi să-nlături din casă frica.

ANDROMACHE

Antistrofă

Soţule, soţule, unde sunt braţul şi lancea ta să ne-ajute, o fiu al lui Prfamos[298]!

MOLOSSOS

Nefericitul de mine! Ce cîntec alungător de moarte să aflu?

140

141

ANDROMACHE Roagă-l, copile, îmbrăţişează genunchii stăpînului!
MOLOSSOS *(căzînd la genunchii lui Menelaos şi cuprinzîndu-i)*
Fie-ţi, prietene, milă; de moarte mă scapă!
ANDROMACHE
Ochii mei sunt scăldaţi de lacrimi, picură ca dintr-o netedă stîncă izvorul neînsorit, sărmana de mine.
MOLOSSOS Vai mie, ce leac să aflu năpastelor mele?
MENELAOS
De ce te trînteşti înainte-mi <ca rugătorii>? Mai bine imploră stînca marină sau valul. Eu rudele trebuia să mi le sprijin. Ce drag aş putea să mai am pentru tine, cînd mi-am cheltuit cu luarea Troiei şi-a mamei tale atîta viaţă? Din pricina ei cobori în bezna lui Hades.
(Intră bătrînul Peleus[299], bunicul lui Neoptolemos, susţinut de sclavi şi ţinînd un sceptru regal în mînă.)
CORIFEUL
Dar, iată-l, văd acolo pe Peleus, grăbindu-şi mersul încărcat de ani.
care se-apropie,
PELEUS
Vă cer, vouă, <femeilor,> şi ţie, celui ce supraveghezi omorul, să-mi spuneţi ce-i asta? Ce se întîmplă? Din ce se trage tulburarea casei? Ce faceţi? Ce urziţi acolo, fără judecată? *(Menelaos ridică spada, gata s-o lovească pe Andromache.)*
Menelaos, opreşte-te! Nu te pripi, n-ai dreptul!
142
(Se adresează unui sclav.)
Şi tu, mai grabnic du-mă, nu-i vreme de pierdut. Ah! de-aş putea să-mi aflu iar, acum ori niciodată, vigoarea tinereţii!
Eu vreau să suflu mai întîi spre Andromache, precum asupra pînzelor unei corăbii, o adiere de folos[300]. Răspun-de-mi, în puterea cărui drept ei ţi-au legat în felul ăsta mîinile şi vă tîrăsc, pe tine şi pe fiul tău? Ca o mioară care-şi alăptează mielul, era să pieri, în timp ce eu şi domnul tău lipseam <din Phthia>.
ANDROMACHE *(Arătîndu-i pe Menelaos şi oamenii lui înarmaţi)*
Bătrîne <rege>, precum vezi, aceşti bărbaţi mă duc la moarte, laolaltă cu copilul. Ce să-ţi spun? Nu doar o dată te-am chemat să vii degrabă, ci veste după veste ţi-am trimis.
Desigur, ştii, din ce ţi-am dat de ştire, despre gîlceava casnică stîrnită împotrivă-mi de fiica lui Menelaos, şi pentru ce sunt hărăzită morţii. Acum, de la altarul mamei nobilului tău fecior, <zeiţa> Thetis, pe care tu o venerezi atît de mult, m-au smuls, ca să mă ducă la pieire, fără judecată şi fără să-l aştepte pe stăpînul meu, care lipseşte de acasă. Ei au ştiinţă despre părăsirea mea <de către toţi>, şi a copilului, pe care, deşi este nevinovat, îl vor ucide cu mine, urgisita, laolaltă.
(Se trînteşte la picioarele lui Peleus.)
Te rog, fierbinte, rege, căzîndu-ţi la genunchi, căci nu mi-e-ngăduit cu mîna să ating bărbia ta cea scumpă[301], în numele atîtor zei, salvează-mă! Altminteri, spre ruşinea voastră, vom pieri, şi spre nenorocirea mea, bătrîne.
PELEUS *(oamenilor lui Menelaos)*
Desfaceţi legăturile, vă poruncesc, mai înainte să se căineze careva din voi, şi libere lăsaţi-i cele două mîini.
MENELAOS
Iar eu Ie zic să nu te-asculte; căci întru toate sunt egal cu tine, şi am asupra ei mai multe drepturi de stăpîn.
143
PELEUS
Cum? Ai venit să dai porunci în casa mea? Nu ţi-e destul că stăpîneşti la Sparta?
MENELAOS
Eu am luat-o, prinsă de război, <pe Andromacho la căderea Troiei.
PELEUS Nu, ci nepotul meu a dobîndit-o, drept răsplată.
MENELAOS
Nu-mi aparţin şi mie bunurile sale, precum îi aparţin şi ale mele lui?
PELEUS

Da, pentru a sluji spre bine, nu spre rău, nu pentru a ucide cu sălbăticie.
(Vrea s-o tragă pe Andromache; Menelaos se opune.)
MENELAOS Nicicînd n-ai să mi-o smulgi din mînă.
PELEUS *(ridicînd sceptrul)*
Am să-ţi însîngerez cu sceptml ăsta capul.
MENELAOS Atinge-mă numai, şi ai să vezi! Hai, vino lîngă mine!
PELEUS
O tu, cel mai nemernic om, odraslă de nemernici[302], cu ce temei vrei să se creadă că faci parte dintre oameni, tu, căruia un frigian ţi-a cucerit nevasta, căci ai lăsat nezăvorîtă casa ta şi vatra ta şi fără sclavi <de pază>, ca şi cum ai fi avut o soaţă nestricată în palat, cînd ea, din toate, era cea mai ticăloasă[303]? De altfel, chiar dacă-ar dori, la Sparta, cum ar putea o fată să rămînă nestricată? Femeile <acolo> ies din case cu
144
coapse goale şi tunici în vînt şi, laolaltă cu bărbaţii tineri, se-ntrec la fugă şi-n palestră; cu asta nu pot să mă-mpac[304]. Mai trebuie să se uimească cineva că nu creşteţi femei cinstite?
întreab-o pe Helena, care-a lăsat palatul tău şi zeul lui ocrotitor, ca să trăiască, în altă ţară, cu un tînăr! Ai strîns, pe urmă, pentru ea mulţime de helleni şi i-ai condus la îlion. Se cuvenea s-o fi gonit <cu scîrbă>, în loc să fi pornit război <de dragul ei>, cînd i-ai descoperit ticăloşia, s-o fi lăsat să-şi treacă zilele acolo, ba chiar să fi plătit, numai să nu se-ntoarcă în lăcaşul tău. Dar gîndul nu ţi-a fost împins de nici un vînt prielnic.
Jertfit-ai sumedenie de vieţi, din cele bune; tu ai făcut ca mame vîrstnice să nu mai aibă fii în case şi unor taţi cărunţi le-ai ridicat copiii nobili. Şi eu sunt unul din aceşti părinţi nefericiţi. în tine văd numai un duh răufăcător[305], cel care l-a ucis cu-adevărat pe Achilleus. Iar de la Troia, fără nici o rană te-ai întors, doar tu; căci falnicele-ţi arme n-au ieşit din tocurile lor frumoase şi le-ai adus aici precum le-ai dus acolo[306].
Eu, pe nepotul meu, cînd trebuia să se însoare, l-am sfătuit să nu se facă neam cu tine, să nu primească în lăcaşul lui odrasla unei ticăloase, deoarece fiicele primesc neruşinarea, zestre, de la mame[307]. Băgaţi de seamă, voi, care vă căutaţi nevastă, nu vă căsătoriţi decît cu fata unei mame fără pată.
Şi cîte nu i-a căşunat fratelui tău rnîndria ta, căci l-ai împins <pe Agamemnon> să-şi sacrifice, prosteşte, fata[308]. Atît de mult îţi era teamă că nevasta rea nu va mai fi a ta.
Apoi, la cucerirea Troiei - căci am să spun şi asta despre tine - cînd iar ţi-a încăput în mîini femeia, n-ai ucis-o. îndată ce privirea ţi-a căzut pe sînul ei[309], zvîrlindu-ţi spada, ai primit să te sărute, ai dezmierdat căţeaua trădătoare, robit prin însăşi firea ta zeiţei Kypris, nemernice fără pereche!
Pe urmă, intri la nepotul meu în casă, o răvăşeşti în lipsa lui şi vrei în chip nevrednic să-i ucizi pe oropsita Andromache şi pe fiul ei, care, de trei ori dacă-ar fi bastard, te va sili să plîngi, o dată cu fiica ta aflată în palat. Adesea un pămînt uscat e mai prielnic, decît unul gras, seminţei, şi mulţi bastarzi sunt mai de preţ decît copiii legiuiţi.
145
Deci ia-ţi odrasla înapoi la Sparta.
Mai bine este pentru muritor să-i fie socru şi prieten un calic cinstit, decît un bogătan mişel. Dar tu eşti o fiinţă de nimic.
CORIFEUL
Chiar dacă e la început măruntă, gîlceava creşte, cînd o biciuieşte limba. De-aceea, dintre oameni, înţelepţii se feresc să lunece în schimb de vorbe cu prietenii.
MENELAOS
Cum ai putea susţine că sunt înţelepţi bătrînii, chiar cei care le par hellenilor a fi mintoşi?
Peleus, tu, fiul unui tată renumit[310] şi ruda mea prin alianţă, spui cuvinte pe cît de ruşinoase pentru tine, pe-atît de jignitoare pentru mine, din pricina unei femei barbare. Tu dincolo de apa Nilului se cuvenea s-o fi gonit, ori dincolo de Phâsis[311], ori să mă fi somat mereu pe mine <s-o alung>, fiind de felul său din continentul <asiatic>, în care zac atîtea trupuri de helleni căzuţi sub lăncile duşmane şi care-a fost udat, nu fără partea ei de vină, cu sîngele fiului tău[312]. [Căci Paris, cel ce l-a ucis pe Achilleus, feciorul tău, era cu Hektor frate, şi ea lui Hektor îi era soţiej
In schimb tu zăboveşti sub un acoperiş cu ea, te învoieşti să staţi la masă împreună, să vieţuiesti în preajma ei şi, în palatul tău, o laşi să nască feciori care ne sunt duşmanii cei mai răi. Dar cînd, bătrîne, spre folosul tău şi-al meu, vreau s-o ucid, mi-o smulgi din mîini. Iată - nu mi-e ruşine să aduc şi

argumentul ăsta - dacă fiica mea nu mai dă naştere unui copil, în vreme ce <străina> zămisleşte fii, mă-ntreb, i-ai pune regi în Phthia? Vor porunci hellenilor <stăpîni> de neam barbar?
Şi-apoi smintitul sunt tot eu, care urăsc purtările nedrepte! Iar tu eşti cel cu judecată!
[Ia seama încă şi la asta: de ai fi dat-o pe copila ta vreunuia din cetăţenii tăi şi de-ar fi îndurat asemenea jignire, ai fi rămas pe loc, tăcînd? Nu pot să cred. Tu, pentru o străină, umpli de ocări nişte prieteni înrudiţi cu tine[313]. Bărbatul şi femeia, totuşi, au aceleaşi drepturi: soţia, cînd e vătămată de bărbat, şi soţul, cînd femeia care stă cu el e
146
desfrînată. Dar, dacă soţul are braţele vîrtoase, soţia n-are sprijin altul decît în rude şi-n prieteni. Nu-i, prin urmare, drept să sar în ajutorul Hermionei?]
Tu eşti acum bătrîn, adevărat moşneag. Vorbind despre ce-am isprăvit în fruntea oştii, <aşa cum ai făcut-o>, mai mult mi-ai folosit, decît tăcînd.
Cît o priveşte pe Helena, ea nu a pătimit din vina sa, ci prin voinţa zeilor, altminteri dăruind cel mai înalt cîştig Helladei. Căci <înainte> nu erau <hellenii> pricepuţi într-ale armelor şi ale luptei; dar <astfel> şi-au zidit curajul bărbătesc. In toate, lucrul împreună instruieşte muritorii[314].
Iar faptul că, aflîndu-mă din nou în faţă cu Helena, n-am ucis-o, a fost dovadă de purtare cumpănită; tot astfel, aş fi vrut să nu-l fi omorît nici tu pe Phokos[315].
Aceste spuse împotriva ta eu cu bunăvoinţă le-am rostit, nu cu pornire. Dar tu eşti iute la mînie, din vina limbii tale prea nestăpînite; <în schimb> dobînda mea e prevederea.
CORIFEUL
Opriţi această înfruntare de cuvinte fără rost - e tot ce-aveţi mai bine de făcut - să nu vă pară rău la amîndoi <pe urmă>.
PELEUS
Cît sunt de rele obiceiurile în Hellada!
Cînd o armată-nalţă, după bătălii, trofee[316], izbînda nu e socotită lucrul celor care au trudit; strategul se acoperă de slavă. El, totuşi, nu e decît unul dintre zece mii ce mînuiesc o lance; dar fără-a face cu nimic mai mult decît un singur lupător, se bucură de toată cinstea[317]. Semeţi, ca nişte magistraţi şezînd în mijlocul cetăţii, <strategii> cred că preţuiesc mai mult decît poporul, cînd ei de fapt nu sunt nimic. Poporul e de zece mii de ori mai valoros, dar îi lipseşte îndrăzneala şi voinţa.
La fel şedeaţi <pe tronuri>, tu şi Agamemnon, umflaţi de semeţie pentru c-aţi răpus cetatea Troiei şi pentru felul cum aţi poruncit oştirii; dar trudele şi chinurile altora v-au ridicat acolo.
Am să-ţi arăt eu ţie, încît nu-l vei mai socoti pe Paris, bouarul de pe Ida, drept un duşman mai de temut decît
147
Peleus, dacă tu iu te mistui, chiar acum, de sub acest acoperiş, cu Hei nione cea nevrednică-mpreună, pe care <altminteri> o va goni nepotul meu şi-o va tîrî de plete prin palat[318]! Această juncă stearpă nu dă voie altora să nască, deoarece este lipsită de copii! Dar pentru că o soartă rea n-a dăruit-o cu odrasle, de ce să nu avem nici noi moştenitori?
(Se adresează însoţitorilor lui Menelaos)
în lături, slugilor, de la femeia-aceasta! Doresc să ştiu dacă mă veţi împiedica să o dezleg?
(Către Andromache)
Ridică-te. Deşi sunt tremurînd, vreau să desfac curelele de piele, înnodate.
(Băgînd de seamă rănile provocate de legături)
Deci astfel i-ai căznit, netrebnicule, mîinile! Credeai că trebuie să priponeşti un taur sau un leu? îţi era frică nu cumva să ia vreo sabie şi să se apere de tine? *(Lui Molossos)*
Strecoară-mi-te, pruncule, aici, sub braţe. Ajută-mi s-o descătuşăm pe maică-ta din legături. Pe tine te voi creşte eu la Phthia şi vei ajunge pentru ei un îndîrjit duşman.
(Corului)
Numai lipsiţi-i pe spartani de slava armelor şi de înfierbîntarea lor în luptă şi, precum bine ştiţi, în celelalte nu le mai rămîne vreo întîietate!
CORIFEUL
Moşnegii sunt un soi nestăpînit; cu greu ţii piept mîniei lor pripite.
MENELAOS
Eşti prea zorit să spui cuvinte jignitoare. Eu unul am venit la Phthia împotriva vrerii mele; drept care mă feresc să fac, ori să îndur, ceva nedemn de mine. Şi-acum, nemaiavînd. decît puţină vreme de

pierdut, mă voi întoarce-acasă. Se află, în apropierea Spartei, o cetate, care ne-a fost prietenă odinioară şi care azi ne duşmăneşte; doresc, în fruntea oştii mele, să mă abat asupra ei şi s-o aduc sub mîna mea[319].
148
îndată ce voi isprăvi războiul cum poftesc, voi reveni aici. Şi ginerelui meu, obraz către obraz, vorbind deschis, am să-i arăt de ce mă plîng. Dacă va pedepsi această <sclavă>, dacă va fi, în viitor, fată de mine cumpănit, şi eu voi fi la rîndu-mi cumpănit; dar dacă se va mînia, îi voi răspunde cu mînia mea; precum se va purta cu mine, aşa mă voi purta cu el.
Cît despre vorbele-ţi umilitoare, lesne le îndur; arăţi precum o umbră, doar glasul ţi-a rămas; de altceva, decît să cuvîntezi, nu eşti în stare.
(Pleacă împreună cu oamenii săi înarmaţi.)
PELEUS
(întîi lui Molossos, apoi mamei sale) Condu-mă, fiule, ţinîndu-te aici sub braţul meu, şi tu la fel, nefericite: după sălbatecă furtună, ai nimerit în port, la adăpost de vînturi.
ANDROMACHE
Bătrîne, să vă dăruiască zeii cu noroc, pe tine şi pe <toţi> ai tăi, căci mi-ai salvat copilul şi pe mine, oropsita.
Bagă de seamă însă, ca duşmanii, pitiţi în vreun loc pustiu al căii, să nu mă ia cu sila, văzîndu-ne, pe tine-atît de vîrstnic, pe mine-atît de slabă şi pe copilul meu "atît de crud. Ai grijă, nu cumva fugindu-le din mîini acum, să ne înşface iarăşi mai tîrziu.
PELEUS
Nu mai rosti asemenea cuvinte speriate de femeie.
Purcede! Cine va-ndrăzni să vă atingă? S-o facă numai, şi-l va ustura! Har zeilor, e numeroasă oastea de hopliţi şi călăreţi, care ascultă de porunca mea la Phthia. Eu încă mă ţin drept şi nu-s moşneagul care crezi.
Asupra unui om de felul lui <Menelaos> ajunge să arunc o singură privire, ca s-o ia la fugă, aşa cum sunt, împovărat de ani. Bătrînul, dacă are suflet mare, prin forţa lui este deasupra multor tineri. Fricosului la ce-i slujeşte trupul viguros?
(Pleacă împreună cu Andromache, Molossos şi însoţitorii.)
149
CORUL *Strofă*
Omului nu-i foloseşte să fie <în lume>, dacă nu s-a născut din părinţi iluştri, dacă nu face parte din casă bogată. Celor aflaţi în restrişte, dacă sunt nobili, nu le lipseşte-ajutorul[320].
Cinstea şi gloria sălăşluiesc în
vetreles celor de stirpe aleasă.
Urmele marilor oameni
nu le acoperă timpul;
chiar după moarte, virtutea
lor străluceşte[321].
Antistrofă
Nu-i foloseşte o neruşinată izbîndă bărbatului care, prin ura şi forţa lui, striveşte-n picioare dreptatea. Dulce-i o clipă atare izbîndă, însă cu timpul se veştejeşte, lăsînd în cămine numai ocară. Iată, iată ce îndreptar de viaţă vrem să urmăm şi-l purtăm în minte: a nu încălca niciodată dreptatea în cîrmuirea familiei şi a cetăţii.
Epodă^2
Credem acum, bătrîne Peleus, că tu, aliat al Lapithilor, ai înfruntat, <mînuind> suliţa ta renumită, Centaurii[323] şi-ai străbătut cu argonauţii Marea Neprimitoare, trecînd printre Stîncile-ce-se-ciocnesc, udate de valuri, într-o faimoasă plutire de corăbieri[324], iar mai pe urmă, cînd <Herakles>, slăvitul fecior al lui Zeus, a-nfăşurat în măcel cetatea îlion, însuţi avut-ai parte de glorie, şi te-ai întors în Europa[325].
150
(Intră doica Hermionei, în mînă cu o spadă.)
DOICA
Preascumpelor femei, cum dau năvală azi nenorociri după nenorociri, şi cum se înnoiesc întruna! Stăpîna mea, în casă - vorbesc de Hermione! - lăsată singură de taică-său şi dumerită că urma să facă o

ticăloşie ucigîndu-i pe Andromache şi pe fiul ei, vrea zilelor să-şi pună capăt.
Ea tremură de teamă ca bărbatul, drept osîndă, să n-o alunge, umilind-o, din palat, ori s-o ucidă pentru a fi vrut să piardă vieţi de care n-avea dreptul să se-atingă. Deci umblă să se spînzure; cu greu pot sclavii care o păzesc s-o ţină, şi-i smulg, îndepărtîndu-i, sabia din mînă[32o]. Atît <de mult> o chinuieşte remuşcarea! Atît <de bine> ştie c-a urzit o faptă ticăloasă.
Şi eu, prietenelor, n-am lăsat-o pe stăpîna mea să se atîme-n laţ; dar, iată, m-a cuprins sfîrşeala. Intraţi în casă voi, la rîndul vostru, şi salvaţi-o de la moarte. Prietenii obişnuiţi sunt mai puţin convingători decît cei noi veniţi.
CORIFEUL
Se-aude, vai, cum strigă servitorii în palat şi <astfel> veştile ce ni le-ai spus le întăresc. Ea, pare-mi-se, ne va arăta, sărmana, cît se căieşte pentru groaznicele-i fapte. Acum ţîşneşte din palat, le scapă servitorilor din mîini, dorind să moară.
(Hermione irumpe din paiat, adînc tulburată, cu straiul sfîsiat.)
HERMIONE
Strofa 1
Vai mie, vai mie! Lăsaţi-mă părul să-mi smulg, să-mi zgîrii năprasnic faţa[327]!
DOICA Fiica mea, ce vrei să faci! să te răneşti?
HERMIONE *Antistrofa 1*
Aiai, aiai!
151
Ridică-te-n aer, departe de pletele mele, gingaş văl!
DOICA
Acoperă-ţi, copilă, pieptul, leagă-ti rochia. HERMIONE
Strofa 2
De ce să-mi acopăr pieptul cu văluri? Tot ce-am făcut [împotriva soţului meu] oare nu-i la vedere, vădit şi de neascuns?
DOICA
tale?
Te doare vina de-a fi pus la cale uciderea duşmancei
HERMIONE - *Antistrofa 2* Mă căinez pentru cruntele mele-ndrăzneli, blestemată ce sunt, blestemată [de oameni]!
DOICA Greşeala-aceasta soţul tău o va ierta.
HERMIONE
De ce mi-ai luat din mînă spada? Dă-mi-o, prietenă, dă-mi-o, să mă lovesc în inimă! De ce mă opreşti să mă spînzur?
DOICA Cum? să te las în voia nebuniei tale şi să mori?
HERMIONE Vai mie, ce soartă!
Unde să aflu focul, dragile flăcări unde? Cum să mă sui pe stînci, să mă zvîrl în mare, ori să fug în păduri de munte, ca, murind, să ajung printre umbre[328]?
152
DOICA
La ce să te căzneşti în felul ăsta? Tuturor muritorilor le vin nenorociri din partea zeilor, cînd azi, cînd mîine.
HERMIONE Tată, m-ai părăsit, m-ai părăsit pe ţărm singuratic, <ca o luntre> lipsită.de vîsle. El mă va ucide, el mă va ucide. N-am să mai sălăşluiesc sub acoperişul nunţii <mele>. Cărui zeu să-i cuprind, rugătoare, statuia? Ca o sclavă să cad înaintea unor genunchi de sclavă[329]? Spre a pleca din ţinutul Phthiei, de ce nu sunt oare o zburătoare cu aripi sumbre, sau o navă din lemn de pin, asemenea celei care-a plutit, cea dintîi, printre Stîncile Vinete[330]?
DOICA
Fiica mea, n-am încuviinţat atunci prea vinovatele-ţi porniri contra femeii de la Troia; dar nici nu încuviinţez acum prea multa spaimă ce te stăpîneşte. Nu, soţul tău nu va sfărma unirea voastră, împins de asmuţirile unei femei barbare. Tu nu eşti o captivă, adusă de la Troia, ci fata unui om de neam ales, care ai fost <aici> primită laolaltă cu o zestre mare, sosind dintr-o cetate nu puţin înfloritoare.
Iar tatăl tău nu te va părăsi, precum te temi, copila mea; el nu va-ngădui să fii gonită din palat.
Hai, du-te înăuntru! Nu te-arăta în faţa casei, să nu te defăimeze lumea[331].

CORIFEUL
Dar iată un străin, un călător din altă ţară; el se grăbeşte, vine cu paşi repezi către noi. .
(Intră precipitat Orestes.)
ORESTES
Acesta e, femeilor străine, palatul fiului lui Achilleus, regescul său acoperiş?
153
CORIFEUL Precum ai zis. Dar cine eşti, tu, cel care ne-ntrebi?
ORESTES
Eu sunt fiul lui Agamemnon şi al Klytaimnestrei: Orestes e numele meu. Merg la Dodona, să consult oracolul lui Zeus[332]. Dar ajungînd la Phthia, vreau să aflu ştire despre o femeie, ruda mea[333]: se mai întîmplă să trăiască Hermione de la Sparta? E oare fericită? Deşi hălăduieşte într-un şes[334], departe de cetatea noastră, ea tot îmi este dragă.
HERMIONE
O, tu mi te iveşti, Orestes, ca marinarilor un port pe vreme de furtună; cad la genunchii tăi! Fie-ţi de mine milă, ale cărei pacoste le vezi! Oare n-au preţ cît panglicile <rugătorilor> aceste braţe ce-ţi cuprind genunchii^[35]?
ORESTES
Ah! ce se-ntîmplă? Nu mă-nşel cumva? O văd într-adevăr pe fata lui Menelaos şi doamna-acestor case.
HERMIONE
întocmai, singura născută în lăcaşul tatei de Helena, fiica lui Tyndâreos; nimic nu-ţi voi ascunde.
ORESTES
Apollon, tămăduitorale, îndură-te să-i risipeşti durerile! Dar ce se-ntîmplă? Relele care te copleşesc sunt de la zei sau de la muritori?
HERMIONE
Pricina lor sunt eu şi omul care mi-e stăpîn, şi unul dintre zei; toate s-au întrunit ca să mă piardă.
ORESTES
Femeia care încă n-a născut copii[336] poate să pătimească altfel decît din iubire?
HERMIONE Da, iată răul meu. Te-ai priceput a mă aduce să-l mărturisesc. 154
ORESTES Bărbatul ţi s-a-ndrăgostit de aşternutul[337] alteia?
HERMIONE Iubeşte o captivă, pe văduva lui Hektor.
ORESTES
Ce-ai spus? Ce mişelie! Un bărbat să aibă două aşternuturi!
HERMIONE Aşa stau lucrurile; însă eu am vrut să mă răzbun.
ORESTES
<Şi-atunci> contra femeii ai urzit o răzbunare de femeie?
HERMIONE <Urzit-am> s-o ucid, pe ea şi pe copilul ei, bastardul.
ORESTES I-ai omorît? Sau vreo-ntîmplare i-a scăpat de uneltire?
HERMIONE
Peleus, bătrînul, <i-a făcut scăpaţi> apărătorul ticăloşilor.
ORESTES Ai mai avut vreun părtaş la punerea omorului la cale?
HERMIONE Pe tatăl meu, sosit anume de la Sparta.
ORESTES El s-a lăsat învins de braţul unui moş?
HERMIONE
Da, de ruşine <s-a lăsat învins>; pe urmă, părăsindu-mă, s-a dus.
155
ORESTES Am înţeles; te temi de soţ, în urma celor făptuite.
HERMIONE
Da, el mă va ucide, şi pe drept. Ce i-aş răspunde?
Te rog, în numele lui Zeus, ocrotitorul rudelor[338], cît mai departe du-mă de acest meleag sau în palatul părintesc! îmi pare că prind zidurile glas şi mă gonesc de-aici. Pămîntul Phthiei mă urăşte.
Dacă, de la oracolul lui Phoibos, bărbatul meu se-n-toarce pînă nu plec eu, mă va ucide pentru josnicele-mi fapte, sau voi ajunge roaba ţiitoarei, căreia mai înainte îi dădeam porunci.

Tu mă vei întreba cum de-am făcut asemenea greşeală? Mă cercetau femei mişele, care m-au pierdut. Ele umflau trufia mea, grăindu-mi astfel de cuvinte:
„Cît o să mai înduri ca prinsa asta de război şi sclava casei, cea mai nemernică femeie, <Andromache> să-mpartă aşternutul conjugal cu tine? Mă jur <pe Hera> doamna noastră[339], că nu în casa mea i s-ar îngădui să mai privească razele luminii, dacă s-ar înfrupta din <farmecul>
patului meu!"
Eu, ascultînd cuvintele acestor agere sirene, pălăvrăgelile stricate şi viclene, am fost purtată de un vînt de dragoste nebună. De ce a fost nevoie să-mi supraveghez bărbatul? N-aveam ce-mi trebuia? Averile-mi erau nenumărate. Domneam peste palat. Aş fi putut să nasc copii legitimi, şi ea bastarzi[340], pe jumătate înrobiţi fiilor mei.
Dar niciodată, niciodată - n-am să încetez a spune -bărbatul, dacă are minte, n-ar trebui să-ngăduie nevestei să primească în casă vreo tovărăşie de femei. Căci ele sunt învăţătoare de ticăloşii. Una trage folos din a sfărma o căsnicie; alta, căzută în greşeală, vrea ca toate să greşească precum ea; şi multe făptuiesc din desfrînare.
De-aceea se întîmplă tulburare şi prăpăd prin case. Dar ca să vă păziţi de-aceste neajunsuri, închideţi bine cu încuietori şi cu zăvoare porţile. Nicicînd n-aduc nimic de-afară sănătos femeile venite să vă cerceteze, doar un noian de rele.
156
CORIFEUL
Ţi-ai asmuţit prea tare limba asupra celora cu tine de o seamă. Desigur, ţie trebuie să ţi se ierte; totuşi, femeile se cade să acopere păcatele femeilor.
ORESTES
A fost cuminte cel ce i-a deprins pe muritori să creadă numai cînd aud ceva ei înşişi. Ştiam despre furtuna din căminul tău şi despre cearta ta cu Andromache; dar stăm de veghe, aşteptam să aflu dacă vrei să mai rămîi, ori dacă, îngrozită din pricina captivei, alegi să-ţi părăseşti lăcaşul. Eu n-am venit aici chemat de tine, ci hotărît ca, dacă se-ntîmpla să-mi ceri, aşa cum ai făcut-o, să te scot din Phthia. Căci mie mi-ai fost hărăzită, pînă să fi ajuns nevasta altuia, din pricina necinstei lui Menelaos. El, înainte de a năvăli peste hotarul Troiei, mi te dăduse <în cuvinte> de soţie, pe urmă te-a făgăduit celui cu care vieţuieşti acum, dacă va răsturna cetatea Ilion[341].
Cînd s-a întors fiul lui Achilleus acasă, eu l-am iertat pe tatăl tău; dar l-am rugat pe Neoptolemos la nuntă să renunţe. I-am depănat necazurile mele, i-am spus cît mă împovăra ursita şi că puteam mai lesne să-mi găsesc mireasă printre rude decît în altă parte, cum eram exilat din tara mea şi cum sunt încă[342]. El însă m-a jignit amarnic, drept răspuns, învinuindu-mă de omorîrea mamei şi amin-tindu-mi de • zeiţele cu ochi însîngeraţi <care mă hăituiau>[343].
Eu, copleşit de nenoroacele de-acasă, tot sufeream, şi sufeream, dar îmi purtam nevoile cu resemnare. Nemaiputînd să mă căsătoresc cu tine, plin de regrete, am plecat. Acum, deoarece asupra ta s-au adunat nefericirile de pretutindeni, şi nu mai poţi să ieşi din pacostea în care ai căzut, am să te scot de-aici şi-am să te dau în mîinile tatălui tău.
CORIFEUL
Ciudată e puterea legăturilor de sînge: nimic nu are la restrişte preţ mai mare decît prietenia unei rude.
157
HERMIONE
în ce priveşte măritişul, acesta cade-n grija tatei; nu-i datoria mea să hotărăsc. Tu du-mă cît mai grabnic şi departe de acest palat; mi-e teamă soţul meu să nu mă-ntreacă şi să revină înainte de plecarea mea, ori ca Peleus, aflînd că mi-am lăsat pustiu căminul, să nu ajungă iar aici, moşneagul, şi să-şi trimită călăreţii după mine[344].
ORESTES
Nu-ţi fie frică de un braţ bătrîn. Iar în privinţa fiului lui Achilleus, să nu ai nici o teamă după cît m-a umilit, atît de iscusită-i viclenia ce-am împletit-o contra lui, şi-atît de fără greş e plasa crimei, pe care i-a întins-o mîna mea[345].
Nu vreau să-mi dau pe faţă gîndul deocamdată, dar, de îndată ce va fi înfăptuit, îl vor cunoaşte stîncile din Delphi[346]. Dacă părtaşii mei la uneltire îşi vor împlini în ţara pythiană jurămîntul, am să-i arăt <lui Neoptolemos> eu, ucigaşul mamei, că n-ar fi trebuit să facă nuntă cu femeia hărăzită mie.
Amarnic îi va fi că a cerut dreptate lui Apollon-Rege pentru uciderea tatălui său şi nu îi va sluji căinţa înaintea zeului, care-i va da pedeapsa <cuvenită>. El va pieri cumplit prin mîna lui Apollon, în urma

defăimării mele; el va cunoaşte ura mea.
Cînd oamenii îi duşmănesc, nemuritorii le răstoarnă soarta şi nu le-ngăduie să se trufească.
(Pleacă, luînd-o pe Hermione.)
CORUL
Strofa 1
Phoibos, tu carele ai înzestrat cu straşnice ziduri şi metereze colina Troiei, şi tu, Poseidon, zeu al mărilor, ce treci prin întinderi sărate în carul tău tras de vineţi fugari, de ce aţi lăsat lucrarea mîinilor voastre <pe seama> mîniei lui Enyâlios, domnul lăncii, de ce aţi lăsat de izbelişte nefericita, vai, nefericita cetate a Troiei[347]?
158
Antistrofa 1
De ce, lîngă <rîul> Simois[348], pe maluri, aţi înhămat la mulţime de care -mîndreţe de cai şi-aţi stîrnit între războinici atîtea ciocniri sîngeroase, fără cununi de izbîndă? S-au dus, au pierit basileii din stirpea lui îlos[349]; pe-altarele Troiei focul, în cinstea zeilor, nu mai luceşte: nu se mai urcă-n văzduh fumul cu <bună> mireasmă a jertfelor.
Strofa 2
S-a dus Agamemnon, răpus de nevastă.
Ea însăşi pentru omor a plătit cu moarte;
au prăpădit-o copiii.
Glasul fatidic al zeului,
al lui Apollon, a dat porunca;
pornit din Argos, Orestes,
înaintea uciderii mamei, fusese
<la Delphi> să-ntrebe oracolul.
O Soartă, o Phoibos, cum să o credem[350]?
Antistrofa 2
Multe mame şi-au plîns în Hellada pe străzi, prin jalnice cînturi, sărmanii feciori! Văduve multe căminele şi le-au lăsat pentru alte culcuşuri! Nu numai tu şi ai tăi <Andromache> aţi fost năpădiţi de chinuri cumplite; Hellada întreagă a pătimit de prăpăd, de prăpădul războiului. Fulgerul s-a năpustit peste rodnice ţarini la Troia, răspîndind, spre plăcerea lui Hades, omorul.
(Peleus, neliniştit, se întoarce în scenă, împreună cu escorta.)
PELEUS
Răspundeţi-mi, femeilor din Phthia, la-ntrebare! Am auzit spunîndu-se - e doar un zvon ceţos - că fata lui
159
Menelaos şi-a părăsit căminul şi că lipseşte de aici. Dorind să aflu adevărul, am venit degrabă. Nepotul meu este departe, dar noi, cei de acasă, suntem datori să ne-ngrijim de treburile sale.
CORIFEUL
Ce s-a zvonit e adevărul, o Peleus. Nu mi-ar sta bine să ascund nenorociri în care sunt şi eu amestecată: regina e plecată, a fugit din casă.
PELEUS Ce frică a gonit-o? Spune-mi totul.
CORIFEUL Ea tremura să n-o azvîrle soţul din palat.
PELEUS Din pricină c-a uneltit uciderea copilului?
CORIFEUL De-aceea, dar ea şi de Andromache se temea.
PELEUS A părăsit cu tatăl ei palatul sau cu altul?
CORIFEUL Orestes a mutat-o din pămîntul Phthiei.
PELEUS Cu ce speranţă? Vrea să se însoare?
CORIFEUL
întocmai: ba, mai mult, se pregăteşte să-ţi ucidă şi nepotul...
PELEUS
Lovindu-l dintr-un ascunziş, ori înfruntîndu-l drept în faţă?
CORIFEUL ...în templul sfînt al lui Loxîas[351], ajutat de delphieni.
160
PELEUS
Vai mie, mă-ngrozesc! Porniţi <însoţitorilor> în goană spre altarul din Pytho[352], grăiţi-le prietenilor

noştri de acolo ce se întîmplă-aici, mai înainte' să-l sfîrşească pe nepotul meu duşmanii.
(Intră în fugă un vestitor.)
VESTITORUL
Vai mie, ce năpaste, oropsitul, vin să-ţi vestesc bătrîne, ţie, şi celor ce ţineau la Neoptolemos, stăpînul nostru!
PELEUS Aiai, mi-e sufletul cuprins de-o presimţire!
VESTITORUL
Nu mai e viu nepotul tău, să ştii, bătrînule Peleus! S-a prăbuşit sub numeroase spade, lovit de oamenii din Delphi şi de străinul din Mykene[353]!
(Peleus se clatină, copleşit de emoţie.)
CORIFEUL Ah, ah, bătrîne, ce vei face? Să nu te nărui. Ţine-te.
mă lasă.
PELEUS Sunt isprăvit. Mă sting. Nu mai am glas; picioarele
VESTITORUL
Ascultă ce s-a petrecut, dacă doreşti pe dragul tău <nepot> să ţi-l răzbuni; îndreaptă-ţi trupul.
PELEUS
Cu ce necaz mă asupreşti, ursito, la graniţa cea de pe urmă-a bătrîneţii, pe mine, oropsitul!
Cum a pierit unicul fiu al unicului meu copil? Vorbeşte: vreau să te ascult, chiar dacă spusele nu-ţi sunt de ascultat.

VESTITORUL
De cînd venisem la Pytho, ilustra ţară a lui Phoibos, lumina soarelui îşi străbătuse drumul de trei ori şi noi tot mai priveam, răpiţi, spectacolul <acelor locuri>[354].
Fie şi-atîta i-a făcut pe delphieni bănuitori.
Poporul care locuieşte în tărîmul sfînt al zeului se aduna în sfaturi şi în pilcuri[355]; fiul lui Agamemnon străbătea cetatea, şoptindu-i la ureche fiecăruia cuvinte
duşmănoase:
„Vedeţi bărbatul care cercetează tainiţele zeului, tezaurele închinate, doldora de aur? A doua oară a venit aici, mînat de-acelaşi gînd ca şi odinioară: să jefuiască templul
lui Apollon[356]."
Atunci un zvon sinistru se revarsă în cetate şi magistraţii umplu sălile de sfat. Iar cei răspunzători de paza bogăţiilor lui Phoibos, cu de la ei putere, înfiripă străji în
peristilul templului.
Cît despre noi, fără să ştim încă nimic din ce se pregătea, noi adusesem oile crescute în dumbrăvile Parnasului şi-naintasem la altar; ne însoţeau prezicători din Delphi şi cei care ne-au găzduit[357]. I-a zis unul din ei <lui
Neoptolemos>:
„Ce vrei să cerem, tinere, în rugă pentru tine de la
zeu? ce grijă te-a mînat aici?"
El a răspuns:
„Odinioară am greşit faţă de Phoibos, cerîndu-i să răzbune sîngele <vărsat> al tatei; <pentru aceasta> vreau să
ispăşesc."
Atunci mi s-a vădit ce forţă mare dobîndise zvonul lui Orestes, anume că stăpînul meu minţea şi că spre faptă
mîrşavă venise.
Acesta urcă treptele, ca să-l invoce pe Apollon, în faţa sanctuarului profetic şi stă privind la victimele ce ardeau. Dar nu departe se afla un pîlc de purtători de spade şi printre ei vlăstarul Klytaimnestrei, care urzise singur tot
complotul.
Stăpînul, în picioare, sub ochii tuturor, se roagă lui Apollon. Ceilalţi, armaţi cu spade straşnic ascuţite, îl lovesc mişelnic pe feciorul fără apărare al lui Achilleus. Acesta se retrage <ca să scape>; din fericire nu era rănit de moarte. Apucă spada şi desprinde o armură spînzurînd de colonadă;

se-nalţă, înarmat, lîngă altar, cumplit la-nfăţişare şi strigă, întrebîndu-i pe feciorii delphienilor:

„De ce vreţi să mă omorîţi? Eu am venit aici ca pelerin cucernic. Ce-nvinuiri mi-aduceţi pentru a mă pierde?"
Nici unul, din mulţimea ce-l înconjură, nu-i dă răspuns, ci, năvălind, aruncă pietre. Sub groasa grindină bătînd de pretutindeni, ca să oprească loviturile, îşi ţine armele în faţă şi mînuieşte pavăza cînd într-o parte, cînd în alta. Dar în zadar; noian de-aruncături deodată, săgeţi, lănci cu sau fără legături <de piele>[358], suliţe cu două vîrfuri, cuţite pentru junghieri de boi zboară spre el, <căzîndu-i> la picioare. Ai fi putut să vezi ce dans al spadelor[359], uluitor, făcea nepotul tău, ca să evite loviturile. Dar cum ei strîng întruna cercul împrejurul lui şi nu-i dau nici răgazul unei răsuflări, el lasă vatra jertfelor, care-i primise oile, şi dintr-o săritură măsurînd două picioare, aidoma cu saltul zis troian[360], se năpusteşte-asupra lor. Ei, ca porumbii la vederea şoimului, se-ntorc cu spatele şi-o rup la fugă. Se prăbuşesc, amestecaţi, grămadă, răniţi sau năbuşiţi unii de alţii prin locurile de ieşire prea înguste.
In casa <zeului>, unde tăcerea este lege$_x$ se-mprăştie, nesfînt, un ţipăt, căruia stîncile-i răspund. In nefireasca molcomire <ce-a urmat>, stăpînul meu sta drept, învăpăiat de armele-i strălucitoare, cînd, din adîncul sanctuarului, s-a înălţat un glas cumplit[361], care-a stîrnit printre oşteni înfiorare, le-a-nsufleţit virtutea şi i-a făcut să lupte iarăşi.
. Atunci s-a năruit fiul lui Achilleus, străpuns în coastă de-ascuţişul spadei unui delphian şi a pierit, cu alţii, mulţi, deodată[362]. Cînd a căzut pe glie, cine nu l-a vătămat cu fierul spadei, cine nu i-a zvîrlit <barem> o piatră, lovindu-l din apropiere sau nimerindu-l de departe? Frumosul trup i-a fost golit, prin răni sălbatice, de sînge. <Apoi> cadavrul lui, care zăcea aproape de altar, l-au aruncat afară din incinta unde jertfele mai fumegau.
Dar noi, noi de îndată l-am luat în braţe şi ţi-l aducem, ca să-l plîngi şi să te tîngui pentru el, bătrîne, şi să-l aşterni cu cinste în mormînt.
Iată-l pe regele <Apollon>, care le spune oamenilor viitorul, mai-marele judecător al tuturor, cum s-a purtat cu
163
Neoptolemos, venit <la sanctuarul lui> să-şi ispăşească vina! El, zeul, ca un om mişel, şi-a amintit de certuri vechi. Atunci de ce să-i spunem „înţeleptul"?
(însoţitorii lui Neoptolemos îi aduc cadavrul.)
CORIFEUL
Dar, iată, cadavrul regal, adus din pămîntul delphic, de palat se apropie. Sărmană jertfă'% Şi tu, sărmane bătrîn, primeşti acasă puiandrul de leu al lui Achilleus, dar altfel decît te-aşteptai. Tu însuţi, lovit de-aceeaşi năprasnă... surpat de aceeaşi ursită[363].
PELEUS[364] *(aplecat asupra cadavrului)*
Strofa 1
Vai! am trăit să văd şi aceste <rămăşiţe trupeşti> cumplite, să le primesc în braţe, în casele mele! Vai mie, aiai!
Sunt nimicit, ah, cetate a Thessaliei! Mort sunt şi fără urmaşi, nu mi-au rămas în case copii. Nefericitul de mine, cît pătimesc! Cărei fiinţe iubite să-i mai împart bucuros privirile mele? Gură, şi faţă, şi mîini iubite! Ah! pentru ce n-ai căzut sub Ilion, lovit de soartă, pe mal, lîngă <rîul> Simois?
CORIFEUL
Murind <atunci> ar fi primit cinstire pe măsura faptelor şi chinul tău, moşnege, n-ar mai fi fost atît de jalnic.
PELEUS *Antistrofa 1* Nuntă, ah, nuntă, ce mi-ai pierdut, aiai,
164

palatul şi ţara mea!
Fiule, ah, de ce s-a-ntîmplat ca soţia ta,
Hermione, cu numele vrednic de ură,
să-mi învelească neamul întreg şi casa
în năvodul lui Hades,
îngrozitor pentru tine, copile?
Mai bine pierea dinainte, lovită de fulger!
Iarăşi, din pricina unei săgeţi, care
ţi-a doborît părintele,
vrînd să răzbune divinul său sînge,

de ce s-a-ntîmplat să-l învinuieşti pe Phoibos,
tu <Neoptolemos> un muritor, pe un zeu?
CORUL
Strofa 2 Ototototoi!
Mort e stăpînul! Să-ncepem jelirea pe modul funebru.
PELEUS Ototototoi!
La rîndu-mi, sărmanul de mine, vărs lacrimi din ochii bătrîni!
CORUL
Astfel a vrut-o un zeu, un zeu ţi-a trimis năpasta.
PELEUS
Fiule drag, pustiu mi-ai lăsat palatul, [nenorocire, sărmanul de mine!] ai părăsit un moşneag lipsit de urmaşi!
CORUL
De ce n-ai murit, moşnege, de ce n-ai murit înaintea copiilor tăi?
PELEUS
Părul aş vrea să mi-l smulg şi capul de moarte să mi-l izbesc. <Ascultă> cetate[365], Phoibos de fiu şi nepot m-a lipsit!
165
CORUL
Antistrofa 2
Tu, care ai pătimit şi-ai văzut asemenea rele, bătrînule nefericit, care-ţi va fi mai departe veacul?
PELEUS
Fără copii şi pustiu,
nemaisperînd într-un capăt al relelor,
îmi voi urma încercările pînă la moarte.
CORUL Zeii zadarnic ţi-au hărăzit o nuntă divină[366].
PELEUS
Toate-au zburat, risipite-n văzduh; eu zac pe pămînt, <prăbuşit> din cerul mîndriei mele.
CORUL Singur, te-nvîrţi în palatul tău singuratic.
PELEUS
Nu mai am patrie, patrie <nu mai am>. Sceptrul mi-l lepăd. Şi tu, Nereido, din peştera ta înnoptată, priveşte-mă, cu totul sfîrşit sunt, căzut [la pămînt]!
(Se aude un zgomot de tunet prelung.)
CORIFEUL
16, io, ce-i cutremurul ăsta? Ce minune divină mă tulbură? Priviţi, uitaţi-vă, thessalienelor! O zeiţă pluteşte prin strălucitorul văzduh, păşeşte spre cîmpul de cai hrănitori al Phthiei.
(Zeiţa Thetis se *opreşte deasupra scenei.)*
THETIS
Peleus, în amintirea nunţii noastre de demult, eu, Thetis[367], vin, părăsind lăcaşul lui Nereus[368]. întîi, pentru
166
ca nenorocul tău de azi să nu-ţi fie prea greu de îndurat; acesta mi-e îndemînul. Eu însămi, care n-ar fi trebuit să-mi plîng născutul, l-am pierdut pe fiul meu şi-al tău, pe Achilleus cel iute de picior, fără pereche în Hellada.
Am să-ţi dezvălui pentru ce-am venit aici. Ascultă-mă.
Pe mortul ce i-a fost fecior lui Achilleus, ai să-l îngropi lîngă altarul pythian[369]; mormîntul lui să fie spre ruşinea delphienilor şi să mărturisească despre silnicia lui Orestes, despre omorul săvîrşit de braţul său.
Femeia prinsă <în război>, vorbesc de Andromâche,. trebuie să locuiască pe pămîntul Molossiei[370], bătrîne, după ce se va uni cu Helenos printr-o căsătorie legiuită[371]. Copilul său e singurul, din sîngele lui Aiakos[372], rămas în viaţă; dar din el se va ivi un şir de regi, ce vor domni în Molossîa, răsfăţaţi de soartă. Nu-i drept să fie astfel nimicită stirpea noastră, şi nici a celor de la îlion, căci zeilor de Troia încă le mai pasă, cu toate că s-a năruit, fiind urîtă de Pallăs-Athena.
Iar tu, ca să cunoşti cît de prielnic ţi-a fost patul meu [al meu, zeiţă şi odrasla unui zeu], te voi scăpa de pa-, costele muritorilor şi vei fi fără moarte, fără stricăciune, o divinitate.

De-acum vei sta cu mine în lăcaşul lui Nereus, ca zeu ce însoţeşte o zeiţă. De-acolo, ridicîndu-te cu trup uscat din mare[373], vei merge să-l priveşti pe fiul nostru preaiubit, pe Achilleus, ce locuieşte în palatul lui de insular, pe Ţărmul Alb din marea Primitoare-de-străini[374].
Purcede, aşadar, du acest mort la Delphi, cetatea ctitorită de un zeu, şi, după ce îl vei aşterne în pămînt, revino să te-aşezi în peştera boltită din promontoriul vechi al Sepiei[375]. Aşteaptă-mă acolo, pînă voi ieşi din mare, cu ceata Nereidelor, cincizeci la număr, şi te vom însoţi <acasă>.
Tu trebuie să-nduri pînă la capăt ceea ce-ţi este hărăzit: aşa voieşte Zeus. Dar încetează să mai suferi pentru răposaţi. Căci zeii au statornicit o lege: toţi oamenii, pînă la unul, sunt datori să moară.
PELEUS
Augustă, nobilă soţie-n patul nunţii mele, fiică-a lui Nereus, fii bucuroasă! Ceea ce faci de tine vrednic este, de
167
fiul tău şi de nepotul tău. îmi voi curma durerea, dacă porunceşti, zeiţo, şi după ce-mi voi îngropa nepotul, voi merge-n grotele din Pelion[376], unde am prins <demult> în braţe preafrumosul trup al tău.
(Zeiţa Thetis dispare prin văzduhul scenei.) Oricine, dacă este înţelept, ar trebui să nu se-nsoare decît cu nevastă din părinţi de nobil soi şi fetele să, şi le dea numai după bărbaţi aleşi; apoi să nu tînjească după vreo femeie rea, chiar de-ar aduce în cămin cea mai bogată zestre. Purtîndu-se aşa, nicicînd nu va stîrni asupra lui mînia zeilor[377].
(Pleacă din scenă.)
CORIFEUL *(în vreme ce corul se îndepărtează şi iese)*
Numeroase sunt formele sorţii, numeroase-ntîmplări nesperate dezlănţuie zeii.
Aşteptările noastre nu se-mplinesc, un zeu le deschide neaşteptărilor cale. La fel s-a-ncheiat şi această <dramă>[378].